

Alleen de korenwolf en de grauwe kiekendief profiteren van agrarisch natuurbeheer. Maatregelen voor weidevogels, landschappen en bloemrijke akkerranden bevorderen de biodiversiteit van het platteland niet, blijkt uit onderzoek van Alterra. Onderzoeker David Kleijn pleit voor een drastische ommezwaai. “We moeten ons geld effectiever inzetten.”

Tekst Kees de Heer

“Agrarisch natuurbeheer is weinig effectief”

Advies: maak robuuste gebieden

“Agrarisch natuurbeheer is weinig effectief. Dat is de kernboodschap van mijn advies aan de rijksoverheid. Het weidevogelbeheer schiet tekort, botanische pakketten werken niet. We moeten ons geld voortaan gericht inzetten.” Alterra-onderzoeker David Kleijn pleit voor een drastische herziening van het natuurbeleid. Vrijwel alle adviezen van Kleijn zijn overgenomen in het rapport ‘Onbeperkt houdbaar’ dat de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) op 16 mei jongleden heeft gepubliceerd.

Met agrarisch natuurbeheer is erg veel geld gemoeid. De rijksoverheid gaf in 2005 maar liefst 42 miljoen euro uit aan agrarisch natuurbeheer, terwijl de terreinbeherende organisaties in datzelfde jaar 49 miljoen euro ontvingen voor natuurreservaatbeheer. Per hectare is agrarisch natuurbeheer 25 procent duurder dan reservaatbeheer, mede omdat 42 procent van de subsidie opgaat aan administratie.

Maar met al dat geld is de biologische verarming van het boerenland niet gestopt. Van de negentien studies die naar de doelmatigheid zijn verricht, wijzen er twaalf uit dat het agrarisch natuurbeheer geen enkel effect heeft gehad. Twee studies spreken zelfs van een negatief effect. Twee studies zien positieve resultaten, maar kunnen die niet koppelen aan de beheersmaatregelen.

HOUTWALLEN VERPLICHT

David Kleijn adviseert om in ieder geval de botanische pakketten en de landschapspakketten af te schaffen: “Het agrarisch beheer draagt niet of nauwelijks bij aan de instandhouding van kwetsbare plantensoorten. Er is overtuigend wetenschappelijk bewijs dat deze vorm van agrarisch natuurbeheer niet effectief is. Op percelen met botanische pakketten komen uitsluitend algemene plantensoorten voor die zich ook zonder agrarisch natuurbeheer goed op boerenland kunnen handhaven. De landschapspakketten leiden weliswaar tot aantrekkelijker landschappen,

Alterra-onderzoeker David Kleijn: “Voor sommige soorten hebben we een internationale verantwoordelijkheid.”

maar zelden tot een verbetering van de leefomgeving van de meest kwetsbare soorten van het boerenland. Bovendien gaan deze maatregelen straks vallen onder het herziene Gemeenschappelijke Landbouwbeleid van de Europese Unie. Aanleg en instandhouding van houtwallen, akkerranden, slootranden en andere half-natuurlijke landschapselementen wordt waarschijnlijk verplicht gemaakt om in aanmerking te komen voor inkomenssubsidies.”

Studies naar agrarisch weidevogelbeheer laten zien dat de verschillen met regulier beheer minimaal zijn. Zonder hectares met uitgestelde maai- en weidedatum zullen de populaties van grutto, Kievit en scholiekster iets langzamer achteruitgaan dan ze nu doen. Kleijn ziet slechts in uitzonderingssituaties een positief effect van agrarisch natuurbeheer, namelijk bij de hamster en grauwe kiekendief. “Zonder agrarisch natuurbeheer kan de oprabbende hamsterpopulatie in Limburg waarschijnlijk niet overleven en het

is de vraag of de grauwe kiekendief zonder agrarisch natuurbeheer overeind blijft in de Groningse akkerbouwgebieden.”

VELDLEUWERIK

David Kleijn ziet wel mogelijkheden om het instrument van het agrarisch natuurbeheer effectiever in te zetten: “Je moet verschil maken tussen algemene soorten en bedreigde soorten ofwel Rode Lijst soorten. We moeten ons niet meer richten op algemene natuurwaarden, maar op soorten waarvoor Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft: grutto, Kievit, scholiekster, grauwe kiekendief.

Je kunt agrarisch natuurbeheer alleen effectief maken als het gebied grootschalig is, als het gebied als een buffer tegen een natuurreservaat aanligt en als de maatregelen robuust zijn. Voor de weidevogels hebben we intussen genoeg kennis om te weten hoe agrarisch natuurbeheer wel kan werken. In weidevogelgebieden moeten we niet alleen

TIENPUNTENPLAN

Agrarische natuurverenigingen en natuurorganisaties organiseerden op 5 maart 2013 een studiedag over agrarisch natuurbeheer. Natuurmonumenten, Landschapsbeheer Nederland, de 12 Landschappen en Vogelbescherming Nederland publiceerden toen een verbetervisie 'Naar een effectief agrarisch natuurbeheer'. Het bijbehorende tienpuntenplan pleit voor gebiedscollectieven, waarin de sterke punten van boeren en natuurbeheerders worden gecombineerd.

Toch is niet iedereen enthousiast over het plan dat de landschaps- en botanische pakketten wil handhaven. Volgens onderzoeker David Kleijn maakt het voorstel geen onderscheid tussen algemene soorten en bedreigde soorten. Landbouworganisatie LTO Nederland spreekt van een defensief, onrealistisch plan. "Het is gericht op het vorige natuurbeleid, alsof ze de vorige oorlog opnieuw willen voeren", zegt portefeuillehouder landelijk gebied Siemjan Schenk van LTO Nederland in boerderij.nl. "Het woord decentralisatieakkoord komt niet in het plan voor, terwijl je daar volgens mij juist verder op moet bouwen."

het maaitijdstip aanpassen, maar ook maatregelen nemen voor grondwaterstand en bemesting. De gemiddelde waterstanden moeten omhoog, we moeten de gebieden optimaal inrichten en werken met grotere aaneengesloten eenheden.

We moeten het instrument vooral inzetten in kerngebieden waar de abiotische randvoorwaarden geschikt gemaakt kunnen worden en waar nog hoge aantallen van de doelsoorten voorkomen. We moeten het agrarisch

natuurbeheer vooral inzetten voor bufferzones rond kwetsbare natuurgebieden. Zo kunnen we in de zones tussen natuurgebieden de 'doorlaatbaarheid' van het agrarisch gebied vergroten.

We moeten de kansrijke vormen van agrarisch natuurbeheer zo aanpassen, dat die een positief effect op natuurwaarden hebben. In akkerbouwgebieden moeten we niet alleen natuurlijke akkerranden ontwikkelen, maar ook veel minder bestrijdingsmiddelen gebruiken. De grootschalige maisteelt, teelt van wintergranen in plaats van zomergranen, het onderploegen van graanstoppels en het steeds schoner worden van boerenerven zijn ongunstig voor akkervogels als ringmus, kneu en veldleeuwerik. Akkervogels lijken gemakkelijker te bevorderen dan weidevogels of hamsters. In Limburg is het beheer voor akkervogels goed te combineren met het beheer gericht op hamsters."

STOPPEN

De deelnamebereidheid van grondgebruikers moet worden vergroot door de minimale duur van de beheerscontracten aanzienlijk te verlengen. Nu is er nog vaak een groot gebrek aan continuïteit in het beheer. Sinds 1999 daalt het oppervlak dat valt onder agrarisch natuurbeheer. De meest genoemde redenen om te stoppen zijn problemen met de onkruidbestrijding, met inpassing in de bedrijfsvoering, de hoogte van de vergoedingen, de bureaucratie en verkoop van de grond waarvoor beheersovereenkomsten waren afgesloten.

Het agrarisch natuurbeheer wordt nu in bijna de helft van de gevallen niet voortgezet na beëindiging van een pakket. Na beëindiging van een beheerovereenkomst is een boer vrij om het land weer regulier te

De hamster is één van de weinige soorten die wel profiteert van agrarisch natuurbeheer.

beheren. In vrijwel alle gevallen betekent dit dat een eventuele ecologische vooruitgang die in de beheerperiode is geboekt, meteen om zeep geholpen wordt en dat het bijbehorende geld in feite in het water is gegooid.

GEBIEDSREGISSEUR

Bijna alle adviezen van Kleijn zijn overgenomen in het rapport 'Onbeperkt houdbaar' van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI). David Kleijn mist daarin echter voldoende aandacht voor onderzoek en monitoring van doelsoorten: "Agrarisch natuurbeheer moet vergezeld gaan van flankerend onderzoek en moet uitgevoerd worden via een gebiedsregisseur. Bij dit

"Voor weidevogels weten we inmiddels hoe agrarisch natuurbeheer wel kan werken"

beheer zijn allerlei partijen betrokken die allemaal zo hun eigen belangen hebben. Je hebt dus een regisseur nodig die voor een bepaald gebied bepaalt wat het beste is. Deze gebiedsregisseur is een onmisbare schakel tussen boeren, natuurbeheerders, onderzoekers en overheden. Verder mis ik in het rapport de nodige aandacht voor soortgericht beheer. Natuurlijk moet je vooral inzetten op het creëren van de juiste milieucondities, maar je moet wel het presteren van individuele soorten blijven controleren. Het monitoren van doelsoorten is belangrijk om te controleren of je beheer wel de juiste natuur oplevert. Want niet alle soorten zijn gelijk, voor sommige soorten hebben we immers een internationale verantwoordelijkheid."

Het advies 'Onbeperkt houdbaar, naar een robuust natuurbeleid' van de commissie Van Ardenne en het onderliggende advies 'De effectiviteit van agrarisch natuurbeheer' van David Kleijn zijn te vinden op de website www.rli.nl. Door de actualiteit van dit onderwerp kunnen er alweer nieuwe ontwikkelingen zijn sinds het drukken van dit verhaal.

Ondanks miljoenen euro's subsidie hebben grutto's en andere weidevogels nauwelijks baat bij agrarisch natuurbeheer. Beeld fotolia.com